

Autobiografiske Optegnelser af Etatsraad Lauritz Foss.

I Uddrag meddelte af **Vilh. Foss.**

(Slutning.)

Den første Virkning af min juridiske Kandidatur var den, at jeg erholdt en Plads i „Danske Cancelli“ som Volontair. Min Forbindelse med den Kirsteinske Familie, saa vel som ogsaa med den Biskoppelige Münterske, i hvilken jeg havde givet en Datter nogen Undervisning, gjorde, at jeg blev anmodet om at lære en liflandsk Baron Rennenkampff, som var forlovet med en af Konferentsraad Bruns¹⁾ Døttre, noget Dansk, da han agtede at foretage en Reise til Lolland, Langeland, Taasinge og Fyen. Denne Herre, der havde gjort Tjeneste som Major i russisk Tjeneste og havde bereist Tyskland, Schweitz, Italien og tildels Frankrig, var en særdeles dannet Mand og af en elskelig Karakter. Enhver af vore Læsetimer blev sædvanlig til to, og det er et Spørgsmaal, hvem af os der lærte mest, han eller jeg. Da nogen Tid, maaske en tre Uger, var gaaet hen hermed, foreslog han mig at gjøre Reisen med sig. Jeg fandt kun Anledning til at sige „top“ og fik til den Ende Permission af min Kontorchef i Kancelliet. Faa Dage derefter sad vi i Reisevognen, og jeg anede kun lidt, hvad det skulde føre til; aller mindst, at det lagde Grunden til alle mine tilkommende, forskjellige Livsstillinger.

Vi standsede først paa Krenkerup paa Lolland nær ved Saxkjøbing, hos daværende Kammerherre Hardenberg-Reventlow²⁾,

¹⁾ Den bekendte kjøbenhavnske Handelsmand Constantin Brun, død 1836, gift med Forfatterinden Frederike Münter, død 1835, hvis næst yngste Barn Augusta Antonie Ernestine Brun, født 1790, døvtum, død 1845, blev gift med russisk Kollegialraad, Baron, Godseier Gustav v. Rennenkampff, født $\frac{2}{9}$ 1784, død $\frac{20}{2}$ 1869, Eier af Godset Helmet i Lifland. Se Mathilde Reinhardt, Familieerindringer. Kbhv. 1887. S. 121 f.

²⁾ Gehejmeraad Chr. Henrik Aug. Greve Hardenberg Reventlow, født 1775, død 1840, gift 1ste Gang 1795 med Jeanette Caroline v. Reitzenstein,

hvor vi forblev nogle Dage. Krenkerup var da en tildels forfalden 3-Etages høi gammel Ridderborg med et Hjørnetaarn og nogle ret hyggelige indre Værelser, men ogsaa forskjellige aldeles ubrugelige, blandt andet en stor gammel Riddersal, hvor der sagdes at skulle spøge „gewaltig“, og hvori henstod et Par gamle Ridderstøvler, der sagdes at have tilhørt Palle Rosenkrantz. De vare af fint Læder, havde røde Hæle og store Opsmøgninger. Kammerherrens Stald var i sin Art pompøs og forsynet med smukke Heste, Haven havde store Alléer af gamle Kæmpetræer, men ogsaa moderne Partier. Eiendommeligt var et gammelt Lysthus af Træ bemalet indvendig med Harer, som jog Hunde, hvad der skulde være en Allegori paa Bondeopstand mod Herremænd. Indvendig i Lysthusets Tag saas et Harehoved med tre Kroppe, saaledes at hvilken af Harekroppene man fæstede Blikket paa, havde den et Hoved, omendskjøndt der kun fandtes et som var fælles. Kammerherreinden var en smuk værdig Dame om end ei mere ganske ung, men hun havde en 20-aarig Datter af megen Skjønhed, som lod sig fetere. I Haven forærede denne Skjønhed mig en Rose, som jeg længe gjemte. Vi besaa den frodige Egn og de herlige Skove. Min Barons smukke Fremtræden, Maaden at konversere paa, tog jeg første Gang ad notam i Modsætning til Borgherren, som bar sin Næse høit og kommanderede Tjenerskabet med Kraft. Fruen benævnedes stedse „die gnädige Frau“ selv af hendes Hr. Gemal, naar han nævnte hende for Tjenerne. Det var første Gang jeg saa og hørte sligt, men det blev ikke den sidste. Vi forbleve nogle Dage paa Krenkerup og begave os derfra til Pederstrup, som henhører under Grevskabet Christianssæde, til Grev Christian Reventlow, ældste Søn af Lehns greve, Statsminister C. D. Reventlow, som da endnu levede, og havde bortforpagtet Pederstrup til bemeldte hans Søn.

Her bleve vi modtagne paa en langt mere jevn og ligefrem Maade end paa Krenkerup. Vi forefandt der foruden Greven og

død 1819. 2den Gang 1822 med Emma Louise Frederikke Georgine Grevinde Hardenberg, født 1796.

Grevinden, født v. Qvalen¹⁾, Grevens Søstre, Comtesserne Louise²⁾ og Charlotte³⁾ og hans yngste Broder Fritz⁴⁾ med Hovmester. Den elskelige Familie levede som borgerlige Folk, men deres standsmæssige Dannelse var ikke desto mindre umiskjendelig. Baron Rennenkampff var selv Godsbesidder, han eiede Godset Helmet i Nærheden af Wolmar i Lifland. Det var hans Agt at forbedre sine Bønders Stilling og i saa Henseende at foregaa Landsmænd med et godt Exempel; derfor var det, at han vilde paa nogle af de bedre danske Godser, og der lære Forholdene at kjende. Som bekjendt var Grevskabet Christianssæde et af de Steder, hvor der var gjort mest for Bondestanden, Agerbruget og Skovkulturen, og Opholdet her interesserede ham derfor meget. Hvor mange Dage vi forbleve der, erindrer jeg ikke, men Aftalen blev, at vi skulde gjentage Besøget ved vor Tilbagereise. Den gik imidlertid ikke i Opfyldelse, og derfor bør jeg ikke undlade allerede her at bemærke, at den berørte unge Greve var Student og havde taget den saakaldte philologiske Examen, men endnu manglede den philosophiske for at kunne paabegynde Studierne til juridisk Attestats, og at hans Hovmester, en theologisk Kandidat Schönheyder⁵⁾, ikke havde Lyst til at vejlede ham i Fysiken, som da udgjorde en Del af den philosophiske Examen, hvorfor han foreslog mig at overtage hans Post, hvad der foranledigede den Aftale mellem os, at vi herom skulde konferere videre, naar vi gjensaa's. Vi reiste over Taars til Langeland for at besøge Hs. Excellence General, Greve Ahlefeldt-Laurvigen⁶⁾ paa Tranekjær Slot. Her forefandt vi For-

¹⁾ Christian Ditlev Greve af Reventlow til Grevskaberne Reventlow og Christianssæde, Kammerherre og Stænderdeputeret, f. 1775, † 1851, gift med Benedicte von Qvalen, f. 1774, † 1813.

²⁾ Comtesse Louise Sybilla, f. 1783, † 1848.

³⁾ Comtesse Charlotte Augusta Agnes, f. 1790, † 1864.

⁴⁾ Grev Frederik Detlev Reventlow, f. 1791, † 1851, Gehejmekonferensraad, Gesandt i London.

⁵⁾ Christian Frederik Schönheyder, f. 1782, død som residerende Kapellan i Randers 1841.

⁶⁾ General Greve Ahlefeldt-Laurvigen til Grevskaberne Langeland og Laurvig, f. 1760, † 1832, g. 1. 1785 m. Charlotte Louise Hedemann, f. 1764, † 1812; 2. 1816 m. Anna Catharine Leth, f. 1798, † 1871.

holdene af en ganske anden Beskaffenhed end dem, vi tidligere havde gjort Bekjendtskab med. Ei alene kunde vi fryde os over den forandrede herlige Natur, da Landet ingenlunde er fladt som Falster og Lolland, men har mange ikke smaa skovklædte Bakker, men vi forefandt, kort før end vi naaede Slottet, en Teltleir, der vel rummede nogle hundrede Mand, som Excellencen, i Egenskab af Øverstkommanderende for Fyens Stift, der havde staaende, og det urgamle noget moderniserede Slot, som ligger paa en høi og steil Bakke, imponerede i det mindste mig. Officerer og Skildvagter saa's her og der, og da vi efter en Omdreining kjørte op gennem Slotsporten og ind i Gaarden, kom en libereret Neger os imøde. Vi bleve meldte og strax meget høfligt modtagen af Generalen, som efter at have underholdt sig noget med os, bød os til Taffel, men lod os dog før Taflet anwise et Værelse til Omklædning. Et langt Bord var dækket i en stor Sal. Generalen præsenterede os for enkelte af de tilstedeværende og førte derpaa Baronen tilbords. Bordet blev hurtig omkranset af Officerer og andre, blandt hvilke jeg regner min egen Person. Da Suppen var serveret, lagde Generalen taus sin flade venstre Haand paa Bordet og alle Bordgæsterne ligeledes, jeg efter givet Tegn af en af mine Naboer, og enhver tømte sit Glas. Den hemmelige Betydning heraf fik jeg senere at vide, saavel som ogsaa at hver den, som ikke iagttog bemeldte Tempo, blev mulkteret af Jagtfiskalen. Jagtloven er af en ganske særegen Beskaffenhed, for saa vidt som den aldrig publiceres, den maa læres ex usu ved Mulkter. Indsigelser bevirker det samme. Mulkstens Størrelse er vilkaarlig — Dommen inappellabel. Loven gjaldt paa Tranekjær i Hus som i Mark og Skov i alle Tilfælde, som ikke vedkom alvorlige Forretninger. Samtidig med at Stegen frembares, blev paa et Bord i et Hjørne af Salen hensat en uhyre stor Punschebolle (den kunde vel rumme en Spand Vand), i hvilken blev tillavet en fortræffelig Biskop, hvoraf et stort Glas blev sat for enhver af Gæsterne; naar et Glas var tømt, blev det gjenfyldt for dem, som ønskede det. Taffelet endte med lidt Kage og Kaffen blev serveret, medens man endnu sad ved Bordet. Efter Bordet spadseredes i Haven og omkring paa de

skovklædte Bakker, og Generalens Orkester opførte Musik med Blæseinstrumenter. Ekko svarede fra Høiene. Senere spillede Billard eller Kort. Paa Slottet fandtes et ikke ubetydeligt Bibliothek af æsthetisk og videnskabeligt Indhold i forskjellige Sprog, kun ikke Latin og Græsk, derimod en Del lægevidenskabeligt, thi Generalen doktorerede selv paa Kraft. Fremdeles fandtes der et Rustkammer af Betydenhed forsynet med sjældne gamle og nye Vaaben, Rustninger og andre Rariteter, men paa selve Slottet ikkun en eneste dameklædt Personlighed, der dog alene turde være synlig for Generalen. Hyppig kjørte Generalen os omkring paa den yndige Ø og viste os Skove, Marker og smukke Udsigter. Hans Forst- og Jagtvæsen var i den fortrinligste Orden, men det var ikke Jagttid. Kun i en Jagt efter unge Vildgæs deltog vi. For mig stod Generalen som en høist mærkelig Mand. Han var en gammel, saa godt som udlevet Herre, og meget har han tilvisse oplevet. Hans Konversation var dog endnu stedse interessant og i det mindste for mig lærerig. Saa vidt jeg kunde spore, var der, med Undtagelse af de gamle Sprog, ingen Videnskab, hvormed han kunde siges ukjendt, han havde i det mindste set ind i den med Forstand og Skønsomhed; han havde set meget med egne Øine, haft Omgang med mange oplyste Mænd og var rig paa Erfaringer som faa. Men hans Svaghed havde det nok været at leve over sine Evner og nyde Livet i visse Retninger for stærkt; kun i Henseende til Diætik har han vist bestandig iagttaget et klogt Maadehold. I lang Tid skal han have underholdt et helt Skuespillerselskab med Orkester og alt øvrigt Tilbehør, og ikke sjælden selv have udført en eller anden Theaterrolle. Det er mig fortalt, at han til sin Tid skal have holdt et fyrsteligt Hus som Besidder af to Grevskaber, nemlig foruden Grevskabet Langeland ogsaa Laurvig i Norge og dertil Godser i Slesvig. Disse sidste vare imidlertid ikke hans i 1810. Af Laurvig sagde man, at han ingen Indtægter havde og af Langeland kun ringe, fordi han ved forskjellige Manevrer havde vidst at optage en stor Del paa Forhaand; men den sande Sammenhæng er mig kun for saa vidt bekjendt, at jeg

ikke kan betvivle, at hans Finantser vare i høi Maade derangerede paa Grund af tidligere flot Levnet.

Husker jeg ret, saa forbleve vi vel 14 Dage à 3 Uger, eller saa omtrent, hos bemeldte Excellence, og begave os fra Tranekjær til Valdemars Slot paa Thorseng, der da var beboet af en Ætling af Niels Juel¹⁾: Jeg tror han var General og Excellence. Men lige meget, det var en gammel stiv Herre, hos hvem Baron Rennenkampff havde ladet sig melde allerede fra Tranekjær. Slottet var virkelig storartet, som det er det endnu, dets ydre Helhed imponerende, Værelserne store og høie med figurerede Gibslofter og Gobelins Tapeter. Excellencen levede ganske ene paa Slottet, i det mindste saa vi, Tjenerskabet fraregnet, ingen andre der. Vi ankom til Taffeltid, og flere end tre vare vi ikke ved det elegant udstyrede Bord, ved hvilket 2 Tjenere gjorde Opvartning. Samtalen var afmaalt og tør; imidlertid overnattede vi paa Slottet. Saavel ved Ankomsten til den smukke lille Ø, som ved Afreisen fra Slottet saa vi store Flokke af Daavildt, og førend vi forlode Øen besøgte vi den for sin høie Beliggenhed bekjendte Breininge Kirke og besteg dens Taarn, for derfra at fryde os over den herlige Udsigt, som derfra haves til Fyen, Langeland og forskjellige Smaaøer.

Over det yndige Svendborgsund begave vi os uden at standse til Brahe Trolleborg, som da besades af Grev Ditlev Reventlow²⁾, en Fætter til Grev Christian paa Pederstrup. Trolleborg var da et Herresæde af et eiendommeligt Udseende, saaledes som man kan tænke sig et omdannet gammelt Kloster, hvad det ogsaa skal have været. Vaaningshusets Ydre viste det i et og alt, naar undtages dets store firkantede Vinduer. Det stod i Forbindelse med en temmelig stor Kirke, hvis Indre havde mange Mærker af den fordums Klosterkirke. Vaaningshusets Værelser vare iøvrigt ret hyggelige, skjøndt i Grunden paa ingen Maade herskabelige. Greven og hans Gemalinde vare jevne, dannede Personligheder, med et temmelig stærkt religiøst Anstrøg. Saa

¹⁾ 1810 eiede Generallieutenant Frederik Juel Valdemarsslot.

²⁾ Grev Ditlev Christian Ernst Reventlow til Baroniet Brahetrolleborg, f. 1782, † 1854, gift med Komtesse Josephine født Schimmelmann, f. 1790, † 1852.

vidt jeg kunde mærke havde Sognepræsten, der, hvis jeg husker ret, hed Knap¹⁾ og var Seminarieforstander, ingen ringe Indflydelse paa dem; men den der mest tildrog sig min Opmærksomhed var den yngste Comtesse Wilhelmine, der da var meget yndig, og forlovet med Grev Holstein²⁾ til Holsteinborg, hvem hun senere ægtede. Jeg saa ham der første Gang, og det forekom mig, at Comtessen kunde gjøre Fordring paa en anseligere Mand. Han var lille af Væxt og ikke smuk, men efter mange Aars Forløb lærte jeg ham at kjende som en ædel Mand med varm Interesse for alt, hvad han ansaa for godt og gavnligt, uden at se paa hvad det kostede ham. Af kristelig Tro var han dybt gjennemtrængt. Til Trolleborg knytter sig et underligt Sagn, som jeg senere ofte har hørt omtale i den lollandske Reventlowske Familie efter at være kommen i Forbindelse med denne, hvilket jeg ikke skal undlade her at fortælle, som et blandt flere Beviser paa Reventlowsk Religiositet i Fortiden. Paa Trolleborg skal have levet en Grevinde Sybille Reventlow³⁾, saa vidt jeg har forstaaet Moder til den ovenberørte nu afdøde Grev Ditlef Reventlow. Hun skal have været meget bibelfast. Der skal nemlig en Aftenstund i den grevelige Kreds paa Trolleborg have reist sig Disput om et Bibelsprog, og navnlig om hvor det fandtes i Biblen. Nogle angav et Sted, andre et andet, og Grevinde Sybille, som udtalte sig med stor Bestemmelse, var bleven modsagt. Hun befalede derfor sin Kammerjomfru med Lys at begive sig op i hendes Værelse, for derfra at hente Biblen. Kammerjomfruen adlød, men kom dødbleg tilbage uden Bibel.

¹⁾ Børge Henrik Knap, født i Kjøbenhavn 21 Januar 1775, Søn af Brygger, Viceraadmand, Justitsraad Ludv. Kristian Knap. 1796 theologisk Candidat, 1798 Kateket ved Holmens Kirke, 1801 Præst i Brahetrolleborg, 1804 Meddirektør (ikke Seminarieforstander) ved Trolleborg Seminarium. Historisk Samler og Digter. Død 1850 og eiede da Aalykkegaard ved Odense.

²⁾ Frederik Adolf Holstein, Lehnsgreve af Holsteinborg, født 1784, Medlem af den første Stænderforsamling i Roskilde 1835—36, død 1836. Gift med Comtesse Wilhelmine Reventlow, født 1788, død 1868.

³⁾ Anna Sybilla Schubart, f. 1753, † 1828, g. 1778 m. den bekendte Bonde- og Skoleven Greve Johan Ludvig Reventlow til Baroniet Brahe Trolleborg, f. 1751, † 1801; hun er Søster til Grevinde Charlotte Schimmelmänn og Baron Herman Schubart.

Grevinden rettede i den Anledning Spørgsmaal til hende, men hun forblev maalløs, indtil hun, efter stræng Befaling fra Herskerinden om at sige, hvad der var hendt hende, rystende af Angst fortalte, at da hun ved at aabne Døren til Værelset havde set hendes Naade selv sidde ned ved Bordet i samme, var hun bleven saa forskrækket, at hun strax flygtede. Hvad gjorde nu den strænge Sybille? Hun greb Lyset og begav sig dermed op paa Værelset. Og hvad saa hun der? Sig selv siddende ved Bordet, med Biblen opslaaet for sig, hvorpaa hun, skridende frem med faste Skridt, gik hen til Bordet og slog sin Haand paa den opslaaede Bibel, sigende med fast Stemme „Das Buch gehört mir, sondern nicht dir,“ hvorpaa Fantomet forsvandt. Da hun derpaa bragte den opslaaede Bibel tilbage til Selskabet, befandtes det, mirabile dictu, at Biblen var opslaaet netop paa samme Sted, hvorom man havde været uenige, og at Retten var paa Sybilles Side. Saa fast var Troen i hine Tider! Relata refero.

Fra Aandeverdenen vender jeg tilbage til det jordiske ved at bemærke, at jeg ved Trolleborg saa den Vandmølle og det Vaaningshus, hvori min Moder blev født, og hvor hun, som hun har fortalt, var bleven vugget ved Vand, — det vil sige i en Vugge, som blev sat i Bevægelse ved en med Vandværket forbunden Mekanisme. Omegnen ved Trolleborg er meget smuk, alt vidnede om en omsorgsfuld Kultur, især var Skovkulturen fortrinlig; den skyldtes, efter hvad Greven selv fortalte, især den udmærkede, videnskabelig dannede Skovrider Oppermann¹⁾. I hans Følge besaa min Baron og jeg Skovene til Hest, ved hvilken Leilighed jeg fik lidt russisk Undervisning i Ridning.

Under vort Ophold paa Trolleborg gjorde vi i Forening med Greven dersteds et Besøg hos Grev Schaffalitzky de Muckadel²⁾

¹⁾ Johan Karl Vincens Oppermann, født 1788 i Hannover, var først ansat som Skytte paa Brahetrolleborg, blev 1806 Skovrider samme Sted. Fra 1809 boede han paa Gaarden Gjeldebro, nu Ditlevsløst. Oppermann har indlagt sig stor Fortjeneste af vort Skovvæsen ved at gennemføre Statsminister Kristian Reventlows Lære om en hurtigere Omdrift af Skovene.

²⁾ Lehns greve Erik Skeel Schaffalitzky de Muckadell, født 1774, død 1833 — gift 2den Gang med Charlotte Amalia Reventlow, Datter af Grev Johan Ludvig R. og Grevinde Sybille.

paa Herresædet Arreskov; dette er ret anseligt, men ogsaa egentlig ikke andet end den ret statelige Bygning.

Hos den Reventlowske Familie paa Trolleborg tilbragte vi henimod en Uge og begave os derfra til Odense, hvor Baronen efterlod mig et Par Dage, medens han selv tog til et noget derfra beliggende Herresæde, hvis Navn jeg saavel som Eierens har forglemt, idet jeg dog mener at kunne mindes, at han nævnte en Stieglitz, og deraf slutter, at han har været hos Baron Brockdorff, hvis Datterdatter var en født Stieglitz. Jeg erindrer egentlig kun det, at Baronen ikke var ganske tilfreds med Resultatet af det Ærinde, han der havde. Efter min Formening angik det Pengeforhold.

Strax efter hans Tilbagekomst fra det berørte Besøg, forandrede han sin Reiseplan, den nemlig atter at besøge den Reventlowske Familie paa Pederstrup i Lolland, saaledes at vi uden at standse noget Sted gik fra Odense, over Nyborg, Korsør og Roeskilde til Kjøbenhavn. Der hendte mig kun det, at i Roeskilde, hvor vi toge ind i den gamle Postgaard, og opholdt os der indtil den bestilte Befordring ankom, blev jeg af derværende Gæstgiver Petersen anmodet om, at bevirke Godseierens Tillaelse til, at en skikkelig Farversvend, som agtede sig til Kjøbenhavn, maatte tage Sæde hos Kusken, for saaledes at faa fri Befordring, hvad der strax blev indrømmet. Og denne Farversvend var en Mand, som efter mange Aars Forløb skulde blive mig en kjær Ven, den i Aaret 1861 afdøde Agent og Ridder af Dannebrog Svane¹⁾.

Med Ankomsten til Kjøbenhavn ophørte mit Samvær med Baron Rennenkampff. Jeg vendte tilbage til Regentsen, hvor jeg, skjøndt Kandidat, endnu kunde bo en kort Tid for at tage, som det hed, practicum. Godseieren opgav at studere det danske Sprog, hvori han ikke havde gjort synderlig Fremskridt, og holdt sig mest til sin tilkommende Brud. Efter at han som gift havde taget Bolig paa sit Gods Helmet i Lifland, korresponderede jeg

¹⁾ Farver Thomas Hagedorn Svane, født 1787, Agent, Formand for Roskilde Sparekasse og for Roskilde Borgerrepræsentation, død 1862.

i længere Tid med ham. Af Aviserne har jeg erfaret, at han i dette Aar (1869) er afgaaet ved Døden.

Jeg var aldeles blottet for Penge, og havde været det under hele min Reise med Baronen, som ikke havde betalt mig en Skilling for de Undervisningstimer, jeg før Reisen havde givet ham. Han tilbød mig intet, og jeg undsaa mig for at kræve ham. Jeg havde med ham og paa hans Bekostning gjort en høist interessant Reise, og Samværet med ham havde været mig i høi Maade lærerigt; jeg holdt uendelig meget af ham. Jeg er nu ikke i Stand til at huske, hvilke Udveie jeg tænkte paa, og hvorledes jeg fik Føden, men da jeg lever endnu, maa jeg dog imidlertid have faaet den. Om min Fader har hjulpen mig lidt, ved jeg nu ikke, men jeg er utilbøielig til at tro det, thi dels var hans Kaar dengang ikke gode, dels var det min Bestræbelse paa ingen Maade at falde ham til Byrde, efter at jeg var bleven Kandidat. Men i alt Fald varede min Pine — Mangel paa dagligt Udkomme — ikke længe, thi Grev Fritz Reventlow var kommen til Kjøbenhavn med sin Hovmester Schönheyder, og denne sidste søgte mig, for at foreslaa mig at overtage hans Post. Beslutningen maatte tages strax, og der var ingen Tid til at indhente min Faders Raad, saasom Postgangen dengang var meget langsom; jeg henvendte mig derfor til en Mand, der tidligere havde hjulpet mig med Raad og Daad og fik det afgjørende Svar: at jeg uden al Betænkning skulde modtage Stillingen, idet han tilføiede, at alle andre Hovmestre i den Reventlowske Familie havde gjort stor Lykke, men han glemte desværre tillige at sige mig, at min Stilling som Volontair i Kancelliet kunde konserveres ved Hs. Excellence Statsministerens Intercession. Jeg slog derfor til uden videre Betænkning, og gav salig Kancelliet en god Dag mig til liden Baade.

Uden videre Forhandling flyttede jeg strax ind i den Reventlowske Gaard i Amaliegade¹⁾, og fik derved baade Logis og Kost, som god var. Hs. Excellence Statsministeren var da fraværende, saavel som hele Familien. De havde alle taget Sommer-Ophold

¹⁾ nuværende Nr. 12.

paa Christianssæde paa Lolland med Undtagelse af Grev Fritz, under hvilket Navn han for en Nemheds Skyld da overalt gik. Mig aldeles uafvidende havde Schönheyder aftalt det fornødne med Excellencen om sin Fratrædelse og min Antagelse. Hovmester Lønnen var engang for alle fixeret til 400 Rd. dansk Courant aarlig, og det havde sit Forblivende derved uden al Hensyn til den stedse dalende Kurs. For mig, som kun kjendte knap Ernæring, var det dog mange Penge i Forening med fri Kost og Bolig.

Vel var det ikke undgaaet min Opmærksomhed, at Grev Fritz var temmelig letsindig, men hans Godmodighed tiltalte mig, og jeg mente derfor nok at kunne klare Sagen. Samme unge Greve var af Schönheyder bleven for en Del præpareret til Philosophicum, saaledes at paa det nærmeste kun Fysiken stod tilbage. Da nu dertil hørte, at den maatte gjøres indlysende ved at overvære en Del Experimenter, henvendte jeg mig derom til Professor H. C. Ørsted, som havde fattet nogen Godhed for mig fra den Tid, han i denne Videnskab i Aaret 1807 havde examineret mig, og givet mig det eneste præceteris, jeg ved nogen Examen har opnaaet, og formaaede ham til at tillade, at Greven og jeg fik de fornødne Experimenter at se i hans Laboratorium, uden at frekventere hans Kollegier, hvortil Tiden var forløben. Hvorpaa Schönheyders og min Elev havde det Held at opnaa Laudabilis for sin philosophiske Prøve, og for saa vidt var der da gjort en god Begyndelse og Beslutning taget om, at jeg fremdeles skulde manuducere Grev Fritz til juridisk Attestats. Vi begav os til den Ende begge til Pederstrup, hos Grevens ældste Broder, Grev Christian Reventlow, som da var Statsministerens, deres Faders, Forpagter af Gaardens Avling, for der at læse i Fred og Ro, saa vidt mulig fri for alle Adspredelser.

Her gjorde jeg da nærmere Bekjendtskab med den da talrige i sin Helhed elskelige Familie, af hvilken jeg holder for, at Grev Christian i alle Henseender var den fortrinligste, ogsaa i Henseende til alsidig Kundskab, medens Grevens Søster, Komtesse Louise, ganske vist var den aandelig bedst begavede. Hun var af Naturen udstyret med en glimrende Forstand og megen

Følelse for alt godt og ædelt, men nogen Skjønhed var hun rigtignok ikke. Grev Christians Gemalinde, Grevinde Benedicte Margrethe født v. Qvalen kan jeg eiheller undlade her at fremhæve, hun var Blidheden og Elskværdigheden selv. Hun havde det sjældne Talent til paa den fineste Maade, som tænkes kunde, at bringe enhver, som befandt sig i hendes Omgivelse, til at tro, at hendes særdeles Opmærksomhed var henvendt paa ham (hende); hun var en kjærlig og forstandig Moder, sin Ægtemage alt. Jeg har haft den store Sorg at staa ved hendes aabnede Grav. Hun havde selv udkaaret sig sit Gravsted i et lille Skovparti ved Vesterborg Sø, ei langt fra Pederstrup, og der dannede hendes dybt sørgende Gemal et fælles Gravsted for sig og sin hele Familie. Tidligere var i et Kapel ved Horslunde Kirke Gravsted for den grevelige Familie. Men jeg vender tilbage, hvor jeg slap den kronologiske Traad, nemlig min Ankomst til Pederstrup med Grev Fritz i Eftersommeren 1810. Jeg havde draget Omsorg for at faa anskaffet for grevelig Regning, foruden Lovsamlingen, alle de eksisterende Ørstedeske Skrifter, saa vel som alle andre ved Universitetet brugelige Skrifter, og jeg benyttede dem flittig til selvstændig at studere om igjen, saa vel til at gjøre Hjerneudtog af dem til Brug for min Elev, som Anmærkninger ved de saakaldte Systemer — et Arbeide, som ogsaa har haft sin store Nytte for mig selv. Forresten gik vi noget langsomt fremad, fordi Greven lagde sig efter Jagten, der ogsaa stak mig i Blodet som et Arvegods fra Sl. St. Blicher, hvortil kom at vi havde en god Læremester i den gamle Skovrider Vegge og mange Skove at jage i. Vi bleve ogsaa indbudte til at pleie den ædle Jagt paa flere Steder, saasom til Juellinge hos den gamle, komisk gemytlige Grev Friis¹⁾, den daværende Besidder af foruden Juellinge, Grevskabet Friisenborg og Boller m. m. Men jeg skal dog ikke indlade mig paa Jagthistorier eller smaa Historier fra Baller og Rideture, der ligeledes af og til forefaldt, men kun bemærke, at vi henimod Vinteren begave os til den grevelige Gaard i Amaliegade, hvor vi da forefandt og boede

¹⁾ Grev Frederik Carl Krag-Juel-Vind Friis, født 1755, død 1815.

sammen med Hs. Excellence, den især af hans Virksomhed for Landboforholdene berømte Minister, og hans alderstegne Gemalinde, de 3 Komtesser Sophie, Louise og Charlotte, samt Greverne Ernst og Einar. For at nævne den hele Familie tilføier jeg, at Grev Conrad, som var Forpagter af Gaarden Christiansminde ved Christianssæde, og Grev Ludvig, som var Militair, vare fraværende.

Ei heller i Kjøbenhavn kunde jeg bringe min Elev til at være flittig. Den paafølgende Sommer begave vi os atter til Pederstrup og kom igjen om Vinteren til Kjøbenhavn. Ingen Forandring. En Sommer tilbragte vi i Kjøbenhavn, og jeg fandt at skylde mig selv skriftlig at klage til Excellencen; men da havde det nær været ude mellem mig og Grev Fritz, han forsvarede sig formodentlig paa min Bekostning, men da jeg fik Excellencen i Tale og fortalte ham, at jeg var beredt paa at fortrække, bad han mig om at blive og gav mig en Slags Opreisning ved at indbyde mig til at følge sig til Nyholm for at se, hvorledes en forløben Franskmand i Frederik den VI's eget Paasyn kunde slukke en antændt til samme Øiemed af Brædder opført Hytte, blot ved at kaste noget Pulver ind i Ilden. Det var naturligvis en særdeles grevelig Naade at tage mig med, hvor Kongen selv var tilstede, men jeg kan dog ikke sige, at den videre tiltalte mig. Mere udrettede jeg ved at frelse min Hr. Elev fra en ikke liden Spillegæld, som jeg formaaede Komtesserne Louise og Charlotte til at betale, uden at den kom til Papa's Kundskab, og vi bleve derefter igjen ret gode Venner, hvortil iøvrigt ogsaa Grev Einar hjalp. Han var juridisk Candidat med Laudabilis til den theoretiske Examen, men med Non til practicum. Vi vare omtrent samtidig academici. Han og jeg vare formedelst Samstemning i forskjellige Synspunkter blevne særdeles gode Venner, og jeg agtede ham som en tænkende Mand, uden smaalige Fordomme.

Tiden gik som den kunde, og i 1813 var jeg kommen saa vidt med min Elev, uagtet han stødvis var vild og lagde sig efter Fruentimmer, der besnærede ham, at han med nogenlunde Tryghed og Haab om bedste Karakter kunde melde sig til

Examen i Januar 1814. Det skete, og han slap fra den skriftlige Prøve saaledes, at han kunde faa Laudabilis, naar han ikke bumrede ved den mundtlige. Han havde imidlertid haft stor Vanskelighed ved at sætte sig ind i og memorere Processen, hvorfor jeg bad ham ret alvorlig at repetere den mellem den skriftlige og mundtlige Examen, men han var ikke at bringe dertil, hvor alvorlig jeg end trængte ind paa ham, og det fordi han var bleven greben af en Forlibelse p. p. p., som han ikke var i Stand til at faa ud af Hovedet. Han gik op og, som det kaldes, rendte sig et Haud i Livet, fordi han bumrede grovt i Processen. Det var naturligvis ikke, hvad Papa ventede, og det værste for mig var, at Klogskab bød mig ikke at sige ham den sande Grund, fordi det kun vilde have gjort Ondt værre. Forresten har det ikke skadet den Paagjældende selv paa hans senere heldige diplomatiske Livsbane. Snu og bevægelig som han var, blev han først Ministerresident i Riojaneiro, derpaa Minister ved det portugisiske Hof, og senere ved det engelske, i hvilken Stilling han døde. Han havde et mærkeligt Handelstalent, som skal have baaret gode Frugter.

Det var, som ovenfor berørt, i Januar Maaned, at jeg saa mig berøvet alle Udsigter til at komme frem paa Embedsveien, eftersom Statsminister Grev Reventlow¹⁾ havde taget sin Afsked, og holdt det for under sin Værdighed at interessere sig for mig hos nogen anden Minister. For Penge var jeg ikke alene aldeles blottet, men jeg var kommen i over 1500 Rigsdalers Gjeld til min godmodige Skræder. Min aarlige Løn havde kun været 400 Rd. dansk Courant, endogsaa efter at Forordningen af 5te Januar var udkommen og Courant-Sedlernes Kurs var saa lav, at et Par gultkravede Støvler, som da var moderne, kostede 600 Rd., og jeg følgelig for et Aars Løn kun kunde faa 1½ Støvle af den Sort. Under disse Omstændigheder tog jeg den Beslutning at begive mig til Pederstrup i Laaland, hvor Hs. Excellence efter sin Entledigelse havde taget Bolig, for at tydeliggjøre ham min Forfatning, og se hvad der kunde komme ud

¹⁾ Reventlow tog sin Afsked som Statsminister ⁹/₁₂ 1813.

deraf. Jeg lagde Veien over Holgershaab for at høre min Faders Mening, navnlig om han fandt det rigtigt, at jeg bestræbte mig for at opnaa en Ansættelse i Norge, hvor Prins Christian paa den Tid var Regent, i hvilken Henseende jeg ventede at kunne blive anbefalet af Hs. Excellence, Grev Reventlow. Da min Fader, hos hvem jeg opholdt mig i nogen Tid, ikke kunde anvise mig nogen bedre Vej, laante han mig en enspænder Kane og en med mange Bjælder velforsynet Hest, i hvilket Kanetøj jeg, da Slædeføret var fortræffelig, kilede afsted til det 6 à 7 Mil derfra beliggende Pederstrup. Der blev jeg paa ingen Maade uvenlig modtaget. Jeg udfoldede først samtlige Omstændigheder og min derpaa grundede Plan for Komtesserne, især den herlige Comtesse Louise, dernæst ogsaa for Grev Christian, den ædle Mand, med den Tanke, at de vel vilde uanmodet præparere Papa, og først den følgende Dag henvendte jeg mig til ham. Men endnu maatte han ikke være bleven rigtig præpareret, thi alt hvad jeg fik ud af ham var, at han som afskediget Minister slet intet kunde gjøre for mig, hverken her eller i Norge, og uagtet jeg berørte min Pengesforfatning, gik han ikke ind paa noget i den Retning. Jeg trak mig derfor med Anstand tilbage, fortørnet som jeg var, — talte atter med Komtesserne, bemærkede et og andet, som jeg nu ikke kan mindes, sagde Familien Farvel, og for afsted under Bjældeklang, som jeg var kommen. Min Vei gik igjennem Maribo og Saxkjøbing i Nærheden af hvilken sidste Gaarden Krænkerup, det nuværende Hardenberg, er beliggende, og det faldt mig ind, at det ikke kunde være feilt, at hilse paa Kammerherren, hos hvem jeg ofte var kommen, dels i hans Gaard paa St. Annæ Plads, dels paa Krænkerup, naar jeg befandt mig paa Pederstrup, ligesom jeg ogsaa ved disse Leiligheder ikke havde været ugjærne set af hans Frue og Datter. Hertil kom endelig, at det var mig bekjendt, at han stod sig godt med Prins Christian. Som tænkt, saa gjort, og jeg blev venlig modtaget. Efter behørige Undskyldninger for mit Komme, fortalte jeg Kammerherren omstændelig min Forfatning, og hvorledes det var gaaet mig paa Pederstrup, og endte med at udbede mig en Anbefaling til Prins Christian i

det anførte Øiemed. Han hørte mig med megen Deltagelse og Misbilligelse af Excellencen Reventlows Forhold, og bad mig forblive paa Krænkerup til næste Dag, hvori jeg naturligvis strax indvilligede. Det blev Nat og igjen Dag, da han sagde mig, at han om nogle Dage reiste til Kjøbenhavn, og nævnte mig derhos Dagen, da han vilde passere over Isen mellem Gaabense og Vordingborg Færgested. — — —

Her ender Optegnelserne. Af en Afskrift af nogle Oplysninger som Etatsraad Foss i sin Tid har meddelt Overlærer Hundrup, der udarbejdede en Stamtavle over Familien Foss, vedføjes følgende:

I min Stilling som Manudukteur hos Grev Fritz Reventlow var jeg bleven nærmere kjendt af Hardenberg, og da Reventlow i Januar 1814 havde faaet Attestats, blev jeg af Hardenberg antaget til at følge ham som Sekretair paa hans diplomatiske Reise til Paris og London samt derfra til Berlin for ved hans Faders, Fyrst Hardenbergs Understøttelse at bevirke Fred mellem Preusen og Danmark, efter at man havde aftvunget os Norge, paa Vilkaar af nogen Erstatning om ellers muligt.

Jeg havde den Ære at overbringe den afsluttede Fredstraktat som Kurer mellem Berlin og Kjøbenhavn i August 1814. Depecherne afleverede jeg til Ministeren Rosenkrantz den ene Dag om Aftenen, og den næste Dag havde jeg Audiens hos Kong Frederik den 6te paa Frederiksberg Slot, for der at berette ham, at Tettenborn, som havde besat Holsten, stod i Begreb med at drage bort. Jeg kom nemlig en Dag tidligere til Kjøbenhavn end Posten ved at lægge Reisen fra Berlin (den fortsattes Dag og Nat) over Heiligenhafen, Rødby, Guldborgsund, Falster og Vordingborg. Min Belønning bestod i en Kancellisekretair Tittel af Kongen og en Ridehest af Hardenberg; denne var bleven udnævnt til Greve strax efter at Fredspreliminairerne vare kommet i Stand allerede i London, under de allierede Fyrsters Besøg der. Jeg havde ved denne Leilighed tilbragt 32 Dage i Paris og omtrent 1 Maaned i London, som vi forlode i Kompagni med Fyrst Blücher paa en Orlogsfregat fra Dover til Ostende, ved hvilken Leilighed jeg var dennes Tolk fra Tysk til Engelsk, som

jeg dengang kunde sludre saa nogenlunde. Jeg forblev imidlertid hos Grev Hardenberg indtil Slutningen af December 1815, da jeg blev udnævnt til Byskriver i Nakskov og Herredskriver i Lollands Nørreherred. I 1824 blev jeg udnævnt til Byfoged og Skriver i Skjelskør og Herredsfoged og Skriver i Vester Flakkebjerg Herred, og her var jeg da nærved at sulte ihjel, thi naar alle Udgifter, saa som Husleie og Kontorhold bleve fradragne, levnedes for mig, Kone og Børn, som da vare 10, kun af Embedsindtægter 150 Rdl., saa at jeg, naar jeg ikke havde haft Støtte i en Administration af de Plessenske Godser, ufeilbarligen var gaaet til Grunde.

Lidt mere om Familien Lystrup.

Af E. A. Thomle.

Danmarks Adels Aarvog for 1903 leverer blandt andet ogsaa en Stamtavle over den lille nu uddøde norske Adelslægt *Lystrup*, der sammesteds antages at være en senere adlet Gren af Adelslægten *Tordenstjerne*, da begge Slægter føre samme Vaaben. Den her opstillede Stamtavle kan dog ikke være ganske korrekt, hvilket ogsaa Udgifverne selv have været opmærksomme paa, idet den ene af disse, Hr. Arkivar A. Thiset, i en Afhandling om et tidligere ukjendt Medlem af Slægten, Nils Skakssøn Lystrup (Personalhist. Tidsskrift 4 R. 5 B. S. 236 ff.), gaar ud fra, at Laurits, Peder og Kirstine Lystrup, der i Adels Aarbogen ere gjorte til den adlede Lagmand Nils Lystrups *Sødskende*, i Virkeligheden ere hans *Børn*. Derhos har Rigsarkivar H. J. Huitfeldt-Kaas i samme Tidsskrift (4 R. 6 B. S. 72) fremsat en Formodning om, at den Engelbrecht Lystrup, der i Aarbogen ogsaa opføres som en Søn af Lagmanden, helst bør udgaa, da han ei kjendes udenfor en høist upaalidelig Ahnetavle¹⁾. Efter hvad der saaledes nu fra forskjellige Kanter er meddelt om Slægten

¹⁾ Iver Thommessøn Dyres Ahner (Ligprædiken over Iver Dyre af Anders Hartvigsen, Gøteborg 1665. 4.).